

УДК 339.732:339.747

Економіка в умовах сучасних транс- формацій

Шелудько Н.М., д-р екон. наук

провідний науковий співробітник Інституту економіки
та прогнозування НАН України

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА В УМОВАХ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД І ДОЦІЛЬНІСТЬ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

Узагальнено сучасний світовий досвід реструктуризації банків в умовах розгортання світової фінансово-економічної кризи¹. Здійснена оцінка прийнятності основних підходів та інструментів реструктуризації банків для банківського сектора України.

Глобальна фінансово-економічна криза 2007–2008 рр. в економічних системах різних країн має доволі різні прояви і наслідки: від істотної корекції на окремих сегментах національних фінансових ринків до виникнення масштабних фінансових дисбалансів і деформацій. У числі основних засобів, які центробанки та уряди нині активно застосовують для мінімізації наслідків кризових явищ (особливо у провідних в економічному відношенні країнах), є реструктуризація банків задля протидії скороченню сукупного попиту і рецесії².

Нинішні проблеми у вітчизняному банківському секторі, які ще не проявилися повною мірою, а лише окреслилися³ (подальше їх загострення очіку-

¹ Ця стаття підготовлена за матеріалами науково-аналітичної доповіді "Реструктуризація банківського сектора в умовах світової фінансової кризи", виконаної автором в ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАНУ" за редакцією академіка НАН України В.М.Гейця. Доповідь у грудні 2008 р. надіслана Президенту України, Прем'єр-Міністру України, Голові Ради НБУ та Голові НБУ, міністру економіки, Секретарю РНБО.

² Так, наприклад, у США заходи по стабілізації економіки включають програму викупу проблемних активів у фінансових інститутів (згодом ці плани були переглянуті, уряд на пряму вклав кошти у фінансові інститути, придбавши пакети їх акцій), податкові пільги населенню і бізнесу, а також спеціальні стимули для виробників нових видів енергії, основна мета яких – стимулювання збільшення витрат населення та виробничих інвестицій (після приходу до влади економічної команди президента Барака Обами план економічної стабілізації зазнав змін: було істотно збільшено обсяги фінансування та розширено перелік пріоритетів для додаткового фінансування). Уряд Німеччини підготував пакет заходів зі стимулювання економіки, який, крім підтримки фінансового сектора, включає пріоритетність фінансування інфраструктури, підтримку автомобільної промисловості, зниження податків і соціальних відрахувань.

³ За оцінками окремих експертів, у січні 2009 р. проблемні кредити населенню оцінюються в межах 75% портфелю (близько 200 млрд грн) [1]. Стрес-тест 17 найбільших банків показав, що їм необхідно докапіталізуватися на 24,7 млрд грн [2].

ється у першому кварталі 2009 р.), продемонстрували, що реструктуризації банків, причому, за попередніми оцінками, доволі масштабної, не вдасться уникнути. Як засвідчує світовий досвід, реструктуризація банків – це виключно складний процес, який включає в себе поряд з елементами банківської та управлінської культури функціональні і політичні фактори, безпосередньо пов'язані з формуванням інституціональної та юридичної бази кредитного механізму [3, с. 12–13]. В умовах різкого загострення необхідності вирішення складних проблем розвитку банківського сектора в Україні концептуальне вивчення світового досвіду набуває особливої ваги, оскільки далеко не всі апробовані світовою практикою підходи та інструментарій реструктуризації банків можуть бути застосовані в українських умовах з огляду на специфіку, в першу чергу законодавства, інших важливих передумов і стимулів, а також економічної доцільності (значне додаткове навантаження на бюджет тощо).

Нинішні обставини є виключно сприятливими для того, щоб кризові явища у банківській системі у поєднанні з антикризовою політикою Уряду та регулюючих органів, передусім НБУ, стали основою якісного і глибокого структурно-функціонального оновлення банківського сектора з тим, щоб у перспективі він перестав бути стимулятором споживацької імпортозалежної моделі розвитку національної економіки, а став інвестиційно орієнтованим стимулятором.

Сучасний світовий досвід реструктуризації банків: основні підходи та інструменти. Протягом останніх двох років банки та інші фінансові інституції у багатьох країнах стикнулись з серйозними фінансовими проблемами, що найбільшою мірою позначились як на ліквідності, так і платоспроможності фінансово-кредитних установ [4]. У такій ситуації уряди та центральні банки оперативно задіяли різні важелі підтримки банків, зокрема шляхом надання додаткової ліквідності, одночасно було підготовлено і розпочато впровадження заходів по реструктуризації банків.

Основна мета заходів із реструктуризації банківського сектора, що нині активно застосовуються, полягає у його стабілізації для продовження ним фінансування реального сектора [5, С. 168]. Це досягається за рахунок запровадження упереджуючи заходів стосовно:

- банкрутства системних (великих) банків;
- масового вилучення вкладів і розгортання паніки;
- уповільнення темпів фактичного кредитування економіки.

Залежно від глибини і важливості вирішення проблем у банківському секторі інструменти реструктуризації можуть спрямовуватись як на активну частину балансу банків, передусім, кредитний портфель, так і на пасивну – капітал, депозити або інші зобов'язання (облігації, кредити).

Викуп неякісних активів здійснюється з метою усунення з балансів фінансових установ проблемних активів.

Ціллю *рекапіталізації* банків є надання додаткового капіталу в обмін на участь у власності (у формі купівлі звичайних або привілейованих акцій чи на умовах залучення субординованого боргу).

Додаткові заходи щодо *гарантування вкладів* вживаються для підвищення (відновлення) довіри у суспільстві до банків.

Гарантування інших зобов'язань здійснюється з метою випуску нових боргових цінних паперів (конвертації заборгованості) тощо.

Узагальнення практики використання цих підходів на основі даних по 40 країнах засвідчило⁴, що країни ОЕСР віддали перевагу комплексному використанню всіх інструментів, включаючи рекапіталізацію (15 випадків з 40 країн), викуп неякісних активів (7 з 40), гарантії на вклади (36 з 40), гарантії інших зобов'язань банків (11 з 40); інші країни поки що в числі першочергових заходів підняли рівні гарантування вкладів для попередження їх масового вилучення. При цьому обсяг коштів (взятих зобов'язань з урахуванням не використаних у повному обсязі коштів, у відсотках до ВВП), не включаючи гарантії повернення депозитів, неоднакові у різних країнах. Так, за оцінками аналітиків *BNP Paribas*, в Австралії, Бельгії, Швейцарії, Данії, США, Італії, Люксембурзі обсяг виділених коштів коливався в межах до 10% ВВП, у Південній Кореї, Греції, Португалії, на Кіпрі, в Іспанії, Норвегії, Франції та ФРН – від 10 до 20% ВВП, у Великій Британії та Словенії – до 25% ВВП, в Австрії та Нідерландах – 35–38%, а у Швеції – понад 40% [6].

В узагальненому вигляді особливості, переваги та недоліки реалізації вказаних заходів викладені нижче.

Викуп неякісних активів. Викуп активів зараз здійснюється в Греції, Італії, Іспанії, Австралії, Норвегії, Швеції, США⁵, планується – у Росії⁶. Як свідчить історичний досвід реалізації подібних заходів, результати не завжди були однозначно позитивні⁷.

Процедура практичної реалізації (у загальному вигляді) зводиться до такого: як правило, створюється спеціальна державна компанія (компанія з управління активами), формується спеціальний фонд, визначається перелік активів, які підлягають викупу (кредити, цінні папери, нерухомість тощо), та

⁴ Тут і далі при узагальненні особливостей реструктуризації банківських систем використані дані урядових сайтів та сайтів центробанків відповідних країн, дані інформагенцій та інформація фахівців Німецької консультативної групи.

⁵ У рамках програми допомоги проблемним активам (Troubled Asset Relief Program) здійснюється викуп неліквідних цінних паперів, переважно пов'язаних з іпотечними кредитами.

⁶ Банк Росії має намір створити на базі Агентства з страхування вкладів та Сбербанку Росії спеціальну установу для викупу житла, яке перебуває в заставі по іпотечних кредитах.

⁷ У числі позитивних прикладів – досвід Швеції (1992–1993 рр.), США (1989 р.), Фінляндії (1993 р.), Іспанії (1977 р.). Досить негативні (сумнівні) результати були у Мексиці (1995 р.), Індонезії (1997 р.), на Філіппінах (1987 р.), в Гані (1990 р.).

перелік фінансових установ, які будуть брати участь (банки, страхові компанії тощо). Важливим аспектом, від якого залежить кінцевий результат викупу активів, є визначення цін, за якими здійснюється викуп. Можуть застосовуватись різні варіанти визначення цін на активи:

- за балансовою вартістю (Мексика, Філіппіни, Гана, Індонезія);
- ринкова вартість із дуже жорсткими правилами оцінки (Швеція);
- проміжний варіант (певний рівень між балансовою вартістю і ринковою ціною);
- зворотний аукціон (у стадії обговорення, проте ще не застосовується в США); компанія купує активи за найнижчою запропонованою ціною, однак основною проблемою при цьому є асиметричність інформації на ринку іпотечних цінних паперів (продавці знають більше про іпотечні кредити, що лежать в їх основі).

Перевагами цього інструменту є:

- гарантовані мінімальні ціни на активи фінансових установ, які могли б бути значно нижчими за несприятливих ринкових умов;
- покращення ліквідності;
- спеціалізована державна установа може швидше реагувати на зміни ситуації, ніж самі банки в умовах несприятливого ринкового середовища;
- банки стають привабливішими для потенційних інвесторів;

До числа *недоліків* цього інструменту слід віднести:

- проблеми із визначенням справедливої ціни на активи фінансових установ (досить часто ціни завищуються, можливі значні втрати);
- процедура і терміни продажу неякісних активів;
- відсутність належної кваліфікації у державних службовців;
- можливість участі структур, підконтрольних (пов'язаних) з політиками чи бізнесменами для особистого збагачення;
- як свідчить світовий досвід, викуп активів пов'язаний зі значними бюджетними витратами і у більшості випадків є неефективним.

Рекапіталізація. Натепер рекапіталізація банків здійснюється в Австрії, Бельгії, Кіпрі, Франції, Німеччині, Греції, Люксембурзі, Нідерландах, Данії, Швеції, Швейцарії, Великій Британії, США, Японії, Індії (планується), Казахстані (тривають переговори).

У загальному вигляді процедура практичної реалізації зводиться до таких кроків:

- визначення фінансових установ, які мають долучатися до процесу рекапіталізації (переважно банки, хоча у Німеччині можуть брати участь страхові компанії, в США Міністерство фінансів розглядає можливість участі страхових компаній);

▪ здійснення вибору банків (на цьому етапі важливими аспектами є позиції регулятора та активність самих банків; доступність програми рекапіталізації для платоспроможних банків; уникнення погіршення репутації банків, які першими отримують капітал);

▪ визначення джерел фінансування – можуть створюватися спеціальні фонди, у рамках яких уряд купує акції додаткової емісії фінансових установ або ж використання облігацій для програм викупу проблемних кредитів: проблемні кредити обмінюються на державні облігації (у США бюджет програми допомоги проблемним активам становить 700 млрд дол., фінансується через державний борг, для реалізації програми створено спеціальний фонд та Управління фінансової стабільності; у Німеччині – аналогічний фонд, проте він має іншу структуру (переважно гарантії); у Великій Британії – "Фонд відновлення банків", обсяг якого визначається потребами банків у капіталі, три банки вже використали кошти фонду; в Казахстані викуп здійснюватиметься Фондом національного добробуту "СамрукКазина");

▪ вирішення питань, пов'язаних із контролем і корпоративним управлінням:

- встановлення обмежень на заробітну плату для керівництва (доволі жорсткі в Німеччині, менш жорсткі в США);
- додаткових умов щодо використання капіталу (в США – відсутні; у Великій Британії і Німеччині – продовження кредитування малих і середніх підприємств і національної економіки; у Великій Британії – збереження кредитування на рівні 2007 р., допомога боржникам по іпотеці; у Казахстані – участь у фінансуванні пріоритетних для держави проектів у виробничому секторі, підтримка іпотечного кредитування, кредитування малого та середнього бізнесу);
- корпоративного управління: у Великій Британії – участь через звичайні акції, таким чином уряд може впливати на політику банку через призначення членів правління; у Німеччині – придбання привілейованих акцій, але за певних умов щодо політики банку (потенційно вплив є меншим, ніж у Великій Британії); у Казахстані уряд не планує брати участь в оперативному управлінні банками (частка держави – до 25% капіталу в простих акціях);
- встановлення обмежень на виплату дивідендів (у Великій Британії виплата заборонена, у США подібні обмеження не встановлювались);
- термін дії програми (у Великій Британії конкретна дата відсутня; у Німеччині уряд володітиме акціями до кінця 2009 р., після чого вони будуть продані; у США банки можуть викупити акції за три роки; у Казахстані участь і вихід держави на ринкових умовах, термін не визначений);

▪ обмеження доступу до державних коштів іноземних банків (у Німеччині іноземні банки мають доступ, у США – не мають).

Як правило, програми рекапіталізації є добровільними, і якщо банки можуть залучити необхідний капітал на ринку, регулятор та/або уряд з цим погоджується. Однак у деяких випадках державними органами були вжиті особливі заходи (обумовлені конкретні випадки) стосовно використання на цілі рекапіталізації державних коштів. Так, у Великій Британії існує два варіанти: капіталізація на ринку або за державні кошти, при цьому банки, вибрані для рекапіталізації, у разі самостійного знаходження джерел залучення додаткового капіталу не можуть розраховувати на урядову допомогу.

У США під урядовим тиском до програми рекапіталізації були залучені дев'ять найбільших банків в обов'язковому порядку (*Goldman Sachs, Morgan Stanley, J.P. Morgan Chase, Bank of America, Merrill Lynch, Citigroup, Wells Fargo, Bank of New York Mellon and State Street*) і отримали 125 млрд дол. США, інші банки могли робити це добровільно. У Німеччині участь банків добровільна, але дотепер у цьому брали участь переважно державні банки (*Landesbanken*), приватні ж не проявили особливої активності. У Великій Британії тривають попередні переговори з вісьмома банками. У Казахстані уряд отримав згоду великих банків на їх додаткову капіталізацію за рахунок державних коштів, на вказані цілі може бути витрачено до 5 млрд дол. У Росії задля уникнення поширення паніки уряд через підконтрольні структури і компанії почав скуповувати найбільш постраждалі від кризи банки. Так, під контроль *Внешэкономбанка* перейшли *Связь-банк* та *"Глобэкс"*, *"АЛРОСА"* та *РЖД* купили *"КИТ Финанс"*, *Собинбанк* проданий *Газэнергопромбанку*, *Ярсоцбанк – Промсвязьбанку*, *"Российский капитал"* – *Національному резервному банку*. Держдума Росії ухвалила закон, згідно з яким запроваджується процедура централізованої санації, зокрема функції з викупу банків та пошуку інвесторів, через *Агентство з страхування вкладів (АСВ)*. Передбачається, що під дію цього закону підпадуть біля ста найкрупніших банків (таблиця).

Важливим аспектом програм рекапіталізації є визначення процедур управління стабілізаційними фондами, а також контролю та нагляду за їх діяльністю.

У багатьох країнах (Велика Британія, Швеція, Німеччина) фонди створені і діють як спеціальні юридичні структури, у США Управління фінансової стабільності реалізує програму під керівництвом Міністра фінансів.

У Німеччині процедура ухвалення рішень та парламентський контроль за німецьким фондом стабілізації фінансового ринку є такими:

▪ створено фонд стабілізації фінансового ринку (*Finanzmarktstabilisierungsanstalt*, далі – Фонд), яким керує правління з трьох членів, що призначаються за поданням Міністерства фінансів;

Особливості рекапіталізації банків в окремих країнах

Показник	США	Німеччина	Велика Британія	Казахстан
Фінансові установи, мають право на участь	Банки різних типів, що належать американським власникам	Платоспроможні інституції фінансового сектора, дочірні банки іноземних банків; неплатоспроможні компанії за умови їх системної ролі	Банки різних типів	Банки (участь банків з іноземним капіталом обговорюється)
Форма рекапіталізації	Привілейовані акції з дивідендом у 5% протягом 5 років, 9% – надалі	Привілейовані акції, інші типи участі в капіталі – дивіденди на ринковому рівні	Звичайні та привілейовані акції, дивіденд 12%	Звичайні та привілейовані акції
Обсяг	Усього 250 млрд дол. США, мін.: 1% активів, макс.: 3% активів, але не більше 25 млрд дол. США*	Усього 80 млрд євро / 50% від існуючого капіталу, але не більше 10 млрд євр	50 млрд ф. ст. з них 39 млрд ф. ст. для <i>RBS, HBOS, Lloyds TS</i>	Викуп до 25% акцій з правом голосу, загальний обсяг коштів фонду – до 5 млрд дол.
Термін дії	За 3 роки допускається викуп акцій банком	до 31.12.2009	Чітко не визначений	Чітко не визначений
Варанти	Мінфін отримує варанти, що можуть бути конвертовані в звичайні акції (без права голосу) на суму 15% від інвестиції	Відсутні	Відсутні	
Інші умови		Визначені пріоритети фінансування	Визначені пріоритети фінансування	Рекомендовані пріоритети фінансування

* Крім цього, Мінфін США прийняв рішення про виділення третьому за величиною банку *Bank of America* 20 млрд дол. для фінансування злиття з банком *Merrill Lynch* та надання *Bank of America* урядових гарантій по активах на суму 118 млрд дол.

Джерело: складено автором за [6], інформацією веб-сайтів центробанків відповідних країн.

▪ загальні питання функціонування фонду (умови оплати праці, принципи управління, типові контракти) вирішує Міжміністерський координаційний комітет з п'яти членів – представників Мінфіну, Міністерств економіки, юстиції, федеральних земель та Канцелярії;

▪ до компетенції Правління віднесено керівництво Фондом, вирішення питання, які інструменти використовувати;

▪ Мінфін отримує інформацію про діяльність Фонду, до компетенції Мінфіну віднесено можливість самостійно ухвалювати рішення про використання коштів фонду;

▪ також було створено спеціальний парламентський комітет (*Gremium zum Finanzmarktstabilisierungsfonds*), який отримує інформацію про всю діяльність Фонду, але Парламент не має права вето втручання в діяльність Фонду, крім права на отримання інформації.

У США передбачені розширення повноважень Міністра фінансів з одночасним формуванням нових механізмів фінансового контролю (аудит генерального контролера, контроль комісії по парламентському нагляду, звіти Міністра фінансів перед Конгресом).

Загалом переваги рекапіталізації зводяться до покращення платоспроможності банків, уникнення розпродажу активів і підтримки кредитної активності. Однак, у кінцевому підсумку, переваги і недоліки здійснення рекапіталізації здебільшого залежать від особливостей реалізації: так, наприклад, Японія в 1998 р. рекапіталізувала майже всі банки, однак в системі лишилися проблемні банки, оскільки фактично держава допомогла кредиторам, а не банкам. Свої переваги і недоліки мають як більш жорсткі обмежувальні заходи, зокрема у Великій Британії (у такому випадку існує менше можливостей для зловживань, проте менше банків беруть участь у програмі реструктуризації, до того ж жорсткі умови можуть обмежити фінансування банків і кредитування), так і більш ліберальний підхід, застосований у США: Міністерство фінансів США вважає, що приватні інвестори більше будуть інвестувати, якщо умови не занадто жорсткі, однак Мінфін США не може впливати на рішення банків щодо використання нового капіталу, тому можливості для зловживань є більшими.

Гарантування вкладів. Практично всі розвинені країни розширили або створили гарантії по вкладах: у США гарантоване державою страхове покриття банківських вкладів збільшено з 100 до 250 тис. дол., міністри фінансів країн ЄС схвалили⁸ поетапне підвищення мінімальних гарантій по приватних вкладах з 20 до 100 тис. євро до кінця 2011 року, при цьому першим етапом стане підвищення існуючого мінімуму до 50 тис. євро на середину 2009 р., крім цього, пропонується значно прискорити термін виплат – з 3 міс. до 3 днів.

Аналогічні кроки запроваджено також у Новій Зеландії, Тайвані, Гонконгу, Сінгапурі, Малайзії, Індонезії, Філіппінах, Таїланді.

Гарантування інших зобов'язань. У рамках реалізації програм по реструктуризації також можуть використовуватись державні гарантії по заборго-

⁸ Рішення набере чинності у разі його схвалення Європарламентом.

ваності. Це дає можливість підвищити ліквідність, отримати доступ до фінансування. Так, наприклад, у Південній Кореї під час кризи 1998–1999 рр. держава надавала гарантії під програми обміну короткостроковою заборгованістю приватних компаній на довгострокові інструменти, в Індонезії було створено спеціальне агентство, яке виплачувало борг приватних компаній в іноземній валюті, а взамін компанії виплачували агентству еквівалентні суми в національній валюті [5, С. 163–174].

Натепер гарантії на нові боргові інструменти надані (діють) в Австрії, Німеччині, Греції, Ірландії, Нідерландах, Португалії, Словенії, Іспанії, Кореї, Великій Британії, США.

Як правило, при наданні державних гарантій щодо заборгованості встановлюється збір (премія), наприклад, у Великій Британії її розмір – 50 б.п. + середня ціна п'ятирічних CDS на суму гарантії; у США – 75 б.п. Гарантія не є універсальною: банки повинні подати заявку і платити премію за гарантію. Не в усіх країнах дія гарантії поширюється на боргові інструменти іноземних банків (у США – не поширюється, в Німеччині – поширюється).

Термін дії подібних гарантій у різних країнах неоднаковий: в Іспанії – 5 років, у США, Великій Британії, Німеччині – 3 роки, в Бельгії – 2 роки.

Інші інструменти. У числі інших, менш поширених, інструментів реструктуризації – викуп банку іноземним за підтримки уряду; менш обмежувальні пруденційні норми, більш ліберальні методи оцінки облігацій з низькою ліквідністю (застосовуються в ЄС), однак це може дозволити банкам покращити капіталізацію через прибутки, проте це може також затримати необхідне списання активів та зменшити прозорість; субсидування боржників, щоб вони мали можливість покращити платоспроможність і погашати кредити (цей варіант обговорюється в США щодо іпотечних боржників).

Оцінка прийнятності для України інструментів реструктуризації банків. Узагальнення інструментарію реструктуризації банків в умовах глобальної фінансової кризи свідчить, що незважаючи на досить різні масштаби потрясінь в різних країнах, на практиці більшість країн (особливо розвинених) віддали перевагу комплексному використанню інструментів, включаючи рекапіталізацію, викуп неякісних активів, гарантії на вклади та гарантії інших зобов'язань банків. Країни, які у своїй більшості не відносяться до групи високорозвинених, поки що в числі першочергових заходів підняли рівні гарантування вкладів для попередження їх масового вилучення.

Разом з тим звертає увагу те, що одні й ті ж заходи мають доволі різні наслідки залежно від адекватності ухвалених рішень та обраного інструментарію реальній макроекономічній та валютно-фінансовій ситуації.

В Україні дотепер були вжиті заходи стосовно підвищення рівня гарантування по вкладах, окрім рестрикційні заходи щодо банківських операцій

(кредитні "стелі", мораторій на дострокове вилучення депозитів, валютні обмеження), парламент ухвалив Закон України "Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України", що передбачає створення Стабілізаційного фонду, кошти якого будуть направлені і на розв'язання проблем у фінансовому секторі [7]. Про більш конкретний і системний підхід до реструктуризації банків, вибір інструментів можна буде вести мову після отримання результатів перевірки 34 банків. Однак, враховуючи вже наявний зарубіжний досвід реструктуризації, а також реальні фінансові можливості України, можна зробити висновок про доцільність/недоцільність використання в українських умовах тих чи інших інструментів реструктуризації банків, які зараз активно застосовуються у світі, наведений нижче.

Викуп неякісних активів. Найбільші проблеми при використанні цього інструменту в українських умовах будуть пов'язані з визначенням справедливої ціни активів і значними бюджетними витратами. Крім того, істотним є ризику того, що політики/представники бізнесу використають процес для цілей власного збагачення.

Реканіталізація. Основні проблеми надання державних коштів фінансовим установам в обмін на участь у власності (у формі як привілейованих акцій чи звичайних акцій, так і субординованого боргу) будуть пов'язані зі складністю обсягів участі в капіталі, роллю уряду у питаннях контролю та управління (від чого безпосередньо залежатиме покращення ризик-менеджменту в банках), а також тривалістю такого заходу і способом продажу державних часток.

Гарантування вкладів. Враховуючи, що підвищення рівня гарантування вкладів суттєво не вплинуло на відплив коштів із банків, а також існуючі проблеми з функціонуванням Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, найбільші проблеми стосуються нарощування його капіталу за рахунок держави, оскільки банки не в змозі суттєво збільшити обсяги відрахувань.

Гарантії та інші види зобов'язань. Оскільки внутрішній ринок капіталу є слаборозвиненим, а останніми роками значно зросла залежність банків від зовнішніх фінансових ринків, використання цього інструменту не доцільне.

Висновки. Загалом, як показав проведений аналіз існуючої практики здійснення реструктуризації, ці проблеми банків мають комплексний характер. Разом з тим їх вирішення базується, передусім, на підтримці функціональної спроможності банків як базової інфраструктурної ланки кредитних відносин в економічній системі з метою підтримки темпів кредитування економіки, створення можливостей для відновлення інвестиційних потоків та упередження появи економічних дисбалансів і поширення проблеми морального ризику.

Проблеми українських банків в окремих аспектах подібні до проблем, які виникли в банківських системах зарубіжних країн (знецінення активів банків, небажання інституційних інвесторів рефінансувати видані кредити, здебільшого короткострокові, вплив вкладів із банків). Однак мають і певну специфіку, зумовлену як особливостями економічної моделі розвитку країни, так і структурно-функціональними деформаціями всередині банківської системи (агресивна кредитна політика, девальвація, погіршення якості кредитів, обмеження доступу до зовнішніх ресурсів, паніка серед вкладників тощо). Відтак, окремі елементи світового досвіду щодо реструктуризації можуть бути враховані у вітчизняній практиці.

Крім цього, в українському варіанті кризові явища в банківському секторі слід розглядати як закономірну форму оновлення системи управління національними інвестиційними, кредитними та фінансовими потоками. Саме з цих позицій необхідно виходити при розробці загальних підходів реструктуризації банківського сектора.

Конкретними першочерговими заходами мають стати:

- 1) спрощення процедури консолідації банків;
- 2) ужорсточення процедур виведення з ринку банків із нестабільною фінансовою моделлю, обмеженим доступом до коштів акціонерів на цілі капіталізації;
- 3) підвищення державної частки в капіталі фонду гарантування вкладів;
- 4) прискорене нарощування капіталів державних банків.

Література

1. Ризики кредитного дефолту населения [Електронний ресурс]. – Доступно з: <<http://www.kuchma.org.ua/institute/monitoring>>.
2. Стресс-код. В капитале крупнейших банков появилась дыра в 25 млрд грн [Електронний ресурс]. – Доступно з: <<http://www.kommersant.ua>>.
3. Реструктурирование кредитных организаций в зарубежных странах / Под ред. А.Г.Грязновой, М.А.Федотовой, В.М.Новикова и др. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 416 с.
4. Смирнов А. Кредитный "пузырь" и перколяция финансового рынка // Вопросы экономики. – 2008. – № 10. – С. 4–31.
5. Горюнова Н.П., Минакир П.А. Финансовые кризисы на развивающихся рынках. – М.: Наука, 2007. – 215 с.
6. Джуччі Р., Кірхнер Р. Заходи щодо порятунку банків: міжнародний досвід і висновки для України. – Берлін, Київ: German Advisory Group, 2008.
7. Закон України "Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України" [Електронний ресурс]. – Доступно з: <<http://www.rada.gov.ua>>.